

Okul Müdürlerinin Mizah Tarzlarına İlişkin Öğretmenlerin Metaforik Algıları

Teachers' Metaphorical Perceptions About School Principals' Humor Styles

Damla Ayduğ*

Beyza Himmetoğlu**

Coşkun Bayrak***

To cite this article/Atf için:

Ayduğ, D., Himmetoğlu, B. ve Bayrak, C. (2018). Okul müdürlerinin mizah tarzlarına ilişkin öğretmenlerin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 6(2), 108-130. DOI:10.14689/issn.2148 - 2624.1.6c2 s6m

Öz. Bu çalışmanın temel amacı; öğretmenlerin okul yöneticilerinin mizah tarzlarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Nitel bir araştırma olan çalışmada, temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Eskişehir Tepebaşı Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi okullarda görev yapan toplam 73 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına ilişkin algılarını belirlemek için, öğretmenlere “Okul müdürünün mizah tarzı..... gibidir. Çünkü.....” şeklinde bir ifadenin yazılı olduğu form verilmiş ve bu formları doldurmaları rica edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularının analizi sonucunda 60 öğretmenin okul müdürünün mizah tarzına ilişkin 53 geçerli metafor ürettikleri belirlenmiştir. Bu metaforlar 8 ayrı kategori altında gruplandırılmıştır. Bu 8 kategori; motive edici mizah, sorun çözücü mizah, iğneleyici mizah, değişken mizah, mizahi olmayan tarz, dengeli mizah, düşündürücü mizah ve yansıtıcı mizah şeklinde sıralanmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına yönelik en fazla metafor ürettikleri kategorilerin motive edici mizah ve sorun çözücü mizah olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin en az metafor ürettikleri kategori ise yansıtıcı mizah kategorisidir.

Anahtar sözcükler: Mizah, mizah tarzı, okul müdürünün mizah tarzı, metafor, öğretmenler

Abstract. The main aim of this study is to determine teachers' perceptions about school principals' humor styles through metaphors. The study, which is the qualitative research, was designed as a basic qualitative research. The working group of the study was consisted of 73 teachers working at public schools in Eskişehir during 2015-2016 academic year. In order to determine teachers' perceptions about school principals' humor styles, the form, written the following sentence: “school principal's humor style is like ....., because it is .....” was given to the participants and it was requested to fill this form from participants. Data obtained has been analyzed by using content analysis. Findings of the study showed that 60 teachers produced 53 valid about the concept of school principals' humor styles and these metaphors were grouped under 8 different categories. There categories are; motivator humor, problem-solving humor, sarcastic humor, changeable humor, nonhumor style, balanced humor, thought-provoking humor and reflective humor. According to the results of the study, it was determined teachers produced more metaphors about motivator humor and problem-solving humor styles compared with other styles. Teachers produced less metaphors about reflective humor style.

Keywords: Humor, humor style, school principals' humor style, metaphor, teachers

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 02.01.2018

Düzeltilme Tarihi: 27.06.2018

Kabul Tarihi: 02.07.2018

* Sorumlu Yazar / Correspondence: Arş. Gör. Damla AYDUĞ, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, e-mail: damlaaydug@anadolu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8348-5098>

** Anadolu Üniversitesi, e-mail: beyzahimmetoglu@anadolu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0757-232X>

*** Anadolu Üniversitesi, e-mail: cbayrak@anadolu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5524-5206>

Giriş

İnsan ilişkilerinin vazgeçilmez unsuru olan iletişim, ortak amaçlara ulaşmak için bir araya gelmiş insanlardan oluşan örgütler için hayati bir öneme sahiptir. İletişim; örgütün planlama, örgütlenme, eşgüdümleme, denetim gibi tüm yönetsel süreçlerinin merkezinde yer almaktadır. İletişimin tüm yönetsel süreçlerin merkezinde yer alması, özellikle örgütlerde iletişimin yönetsel açıdan taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Bu nedenle yönetsel davranışlardan biri olan iletişim, yöneticilerin sahip oldukları yönetsel rollerin gerektirdiği zorunlu bir yeterlilik olarak görülmektedir (Halis, 2000, s.218). Örgütlerin yaşam kaynağı olarak da nitelendirilen iletişim, eğitim örgütlerinin girdi ve çıktısının insan olması ve eğitimin temelde bir iletişim etkinliği olması nedeniyle eğitim örgütleri açısından daha büyük bir öneme sahiptir (Bolat, 1996, s.75). Eğitim örgütlerinde özellikle yönetici ve öğretmenler arasındaki iletişimin niteliği, okul amaçlarının gerçekleştirilme derecesi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra okul müdürlerinin öğretmenlerle kurdukları iletişim öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim ve etkileşimi de doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Çünkü okuldaki farklı gruplar arasındaki iletişim, örgütün genel iletişim yapısından kaynaklanmaktadır (Celep, 1999, s.346). Örgütteki genel iletişimin yapısını belirleyen kişiler ise örgütün iklimini ve kültürünü şekillendiren yöneticilerdir. Eğitim örgütlerinde bu sorumluluk okul yöneticilerine ve özellikle okul müdürlerine düşmektedir. Alanyazında yöneticilerin başarısının astlarla kurdukları iletişim ile doğru orantılı olduğu ifade edilmektedir (Bolat, 1996, s.75). Benzer biçimde, yöneticilerin başarılı ya da başarısız olma nedeninin yöneticilerin sahip oldukları iletişim becerileri ve bunları kullanabilme düzeylerinin olduğu belirtilmektedir. İletişim, örgütsel unsurlar arasındaki dayanışma ve koordinasyon, işgörenler arasındaki uyum ve iyi ilişkilere zemin hazırlama açısından önem taşımaktadır (Halis, 2000, s.218). Eğitim örgütlerinde de eğitsel amaçlara ve başarıya ulaşılabilmesi için eğitim yöneticilerinin iletişim becerilerinin, anahtar unsurlardan biri olduğu söylenebilir.

Duygu, düşünce ve bilgi alışverişini sağlayan iletişim esnasında pek çok farklı iletişim unsuruna başvurulmaktadır. Bunlardan biri de genellikle gülme ve eğlendirme amacıyla kullanılan mizahtır. İnsanların toplu yaşamaya başlamalarından beri mevcut olan mizah, psikososyal bir varlık olan insanın sosyal ilişkilerinde özel bir öneme sahiptir (Ay, Gökler ve Koçak, 2013, s.741). Temelde insanların konuşma, ağlama, uyuma gibi doğal bir özelliği olan gülme duygusuna dayanan mizah olgusu pek çok farklı disiplin tarafından araştırma konusu edilmiştir. Felsefe, psikoloji, edebiyat, sosyoloji alanlarındaki araştırmacılar mizah olgusunu tanımlama ve açıklamaya yönelik girişimlerde bulunmuşlardır (Yerlikaya, 2009, s.14). Ancak sosyal bilimlerde inceleme konusu edilen pek çok kavramın tanımlanmasında söz konusu olduğu gibi, mizahın tanımlanmasında da alanyazında bir fikir birliği bulunmamaktadır. Longman Çağdaş İngilizce Sözlüğü'nde (2004) mizah, "insanları güldüren ve eğlendiren şeylerin niteliği" olarak tanımlanmaktadır. Deckers ve Ruch'a (1992, s.1149) göre mizah; gülme, gülümseme ve öznel eğlenme deneyimi ile dışa vurulan psikolojik bir olgudur. Mizahı geniş bir bakış açısı ile ele alan Martin'e (1998, s.17) göre mizah; eğlenme, gülme, şakacılık vb. ile ilgili davranış, deneyimler, duygu, tutum ve yeteneklerdeki alışılmış bireysel farklılıklardır. Başka bir tanıma göre ise mizah, insanların söylediği ya da yaptığı, komik olarak algılanan ve diğerlerini güldürme eğiliminde olan her şeyi kapsayan, aynı zamanda böyle eğlendirici bir durumun algılanmasını ya da yaratılmasını sağlayan zihinsel süreçleri ve bunlardan hoşlanmaya yol açan duygusal tepkileri de içeren oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır (Yerlikaya, 2009, s.14). Alanyazındaki tanımlamalar incelendiğinde mizahın herkesçe kabul gören tek bir tanımının olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak mizahın içerisinde gülme eyleminin yer aldığı konusunda ortak bir kanı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bireylerde mizah duygusuna sahip olma açısından farklılıklar olduğu

ve bireylerin gülümseme veya gülme ve mizahı takdir etme düzeylerinin farklılaştığı konusunda da bir fikir birliği bulunmaktadır (Deckers ve Ruch, 1992, s.1149).

Mizah alanında yapılan araştırmalar genellikle mizahın istendik ve olumlu bir kişilik özelliği olduğu ve bu kişilik özelliğinin bireylerin psikolojik sağlıklarını ve iyi oluş düzeylerini arttırdığı varsayımına dayalı olarak temellendirilmiştir. Mizah duygusu yüksek bireylerin özgüven, otonomi, kendini kabul, iyimserlik gibi arzu edilen bir takım özelliklere sahip oldukları varsayılmıştır. Ayrıca mizah yönü güçlü insanların stresle daha etkili bir biçimde baş ettikleri, depresyon, kaygı gibi olumsuz ruhsal durumları daha az deneyimledikleri, fiziksel sağlıklarının daha iyi olduğu ve diğerleri ile daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurdukları düşünülmüştür (Kuiper ve Martin, 1998, s.159). Ancak mizah alanında yapılan çalışmaların artması ile birlikte mizahın tek boyutlu ve olumlu bir kişilik özelliği olduğu düşüncesi yerini mizahın farklı bileşenlerden oluşan çok boyutlu bir kavram olduğu (Kuiper ve Martin, 1998, s.160) ve olumsuz olarak da kullanılabilceği (Martin, 1998; Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Grey ve Weir, 2003) düşüncesine bırakmıştır. Mizahın çok boyutlu bir yapıya sahip olması mizah duygusunun, bilişsel bir yetenek, estetik bir yanıt, alışkanlığa bağlı bir davranış örüntüsü, duyguya bağlı bir mizaç özelliği, tutum, başa çıkma stratejisi veya savunma mekanizması gibi farklı şekillerde kavramsallaştırılarak incelenbilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda mizah duygusunun farklı işlev ve biçimlerde kullanımı farklı mizah tarzlarının ortaya konmasını sağlamıştır. Mizah tarzları bireyin kendini geliştirmeye yönelik veya diğer bireylerle olan ilişkilerini geliştirmeye yönelik olması ile görece yararlı veya zararlı olmasına göre dört grupta incelenmektedir (Martin vd, 2003). Bunlar katılımcı mizah, kendini geliştirici mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizahtır.

Katılımcı mizah, bireyin diğer bireylerle ilişkilerini geliştirmek için kimseye zarar vermeyecek biçimde kullandığı mizah tarzıdır (Martin vd., 2003, s.52). Dolayısıyla özünde saldırganlık bulunmamaktadır. Katılımcı mizahı yüksek olan bireyler komik şeyler söylemeye, şakalar yapmaya, diğerlerini eğlendirmek için şakalaşmaya, ilişkileri kolaylaştırmaya ve kişilerarası gerilimleri azaltmaya eğilimlidirler (Lefcourt, 2001). Bu mizah türünün dışa dönüklük, güler yüzlülük, özgüven, içtenlik gibi olumlu duygularla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Martin vd, 2003, s.53). Katılımcı mizah sosyal bir yapıştırıcıya benzetilmektedir. Bu mizah tarzı kişiler arası etkileşimi kolaylaştırır ve olumlu bir ortam yaratır. Örgütte katılımcı mizahı kullanan kişinin niyeti genellikle insanları bir araya getirmektir (Romero ve Cruthirds, 2006, s.59). Kendini geliştirici mizah, bireyin hoşgörülü ve diğerlerine zarar vermeyecek şekilde kendini geliştirmeye yönelik olarak kullandığı mizahtır. Kendini geliştirici mizah kullanan insanlar hayata yönelik mizahi bir bakış açısına sahiptirler ve hayatın kaçınılmaz çalkantıları karşısında çok fazla endişeye kapılmazlar. Bu mizah olumlu bakış açısının sürdürülmesine katkıda bulunduğundan, stresle başa çıkmada bir savunma mekanizması işlevi görür. Sağlıklı bir savunma mekanizması olarak görülen kendini geliştirici mizah, olası olumsuz bir durumda kişinin gerçekçi bakış açısını sürdürürken, aynı zamanda negatif duygulardan kaçınmasını sağlar (Freud, 1928, Akt. Martin vd, 2003). Örgütte kendini geliştirici mizahı kullanan kişinin niyeti genellikle grup veya örgüt içinde kendi imajını geliştirmektir (Romero ve Cruthirds, 2006, s.59).

Katılımcı ve kendini geliştirici mizaha göre olumsuz bir tarz olan kendini yıkıcı mizah, kişinin diğer bireylerle ilişkilerini geliştirmek için kendine zarar vermeye dönük kullandığı mizah tarzıdır. Mizahın bu tarzında kişi diğerleri tarafından kabul görmek, onları eğlendirmek ve onlar tarafından seilmek için kendini fazlaca kötüler, kendi ile alay eder veya kendine zarar verme pahasına olsa da komik şeyler söyler (Martin vd, 2003, s.54). Kendini yıkıcı mizahın bir diğer özelliği de kişinin küçük düşürüldüğü ya da kendisiyle dalga geçildiğinde bile diğerleri ile birlikte gülmesidir (Yerlikaya, 2009, s.34). Kendini yıkıcı mizahı makul düzeyde kullanan kişiler örgütteki statü düzeylerini azaltmayı ve kabul düzeyini arttırmayı istemektedirler (Romero ve Cruthirds, 2006, s.59). Mizah tarzları arasında en

olumsuz olarak değerlendirilen saldırgan mizah, bireyin diğerleri ile olan ilişkilerine zarar verme pahasına kendini yüceltmeye yönelik olarak kullandığı mizahtır. Mizahın düşmanca bir biçimi olan saldırgan mizahta kişi kendini yüceltmek için başkalarını aşağılama, onlarla alay etme ve onlara sataşma gibi yollara başvurur (Zillman, 1983). Olumsuz duygularını ve en çok da kızgınlık anlarında hissettiği duygularını mizah aracılığı ile ifade eden bireylerin tercih ettiği saldırgan mizah tarzında, özellikle diğer bireyleri incitmeye yönelik bir dil kullanılmaktadır (Otrar ve Fındıklı, 2014, s.147). Bu nedenle saldırgan mizah genellikle kişinin söylemekten kendini alamadığı, başkalarını incitecek ya da kendisinden uzaklaştıracak, zorlayıcı mizah ifadelerini içerir (Yerlikaya, 2009, s.32).

Olumsuz mizah tarzlarının yaratabileceği olumsuz sonuçlar göz ardı edilmemekle birlikte, mizahın olumlu kullanımının yarattığı sonuçlar mizahın örgüt ve yönetim araştırmalarında da konu edilmesini sağlamıştır. Örgütlerde mizah olgusunun incelenmeye başlanması çok çeşitli nedenlere dayandırılmaktadır. Öncelikle küreselleşme nedeniyle artan rekabet örgütlerde yaratıcılık, yenilikçilik gibi ihtiyaçların vurgulanmasına neden olmuştur. Bu durum örgütlerdeki iş koşullarını daha stresli bir hale getirmiştir. Ayrıca başarılı takım çalışması ve işbirlikçi problem çözümü gerektiren işlerin artması, günümüzdeki iş gücünü eskiye oranla büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu durum, işgörenlerin iş ortamından beklentilerini de etkilemiş ve iş ortamının eğlenceli olmasını beklemeleri ile sonuçlanmıştır (Romero ve Pescosolido, 2008, s.396). Mizahın stresin etkisini azaltan (Martin ve Lefcourt, 1983), yaratıcılığı ve özsaygıyı artıran bir uyarıcı (Clouse ve Spurgeon, 1995, s.3) olarak değerlendirilmesi ile birlikte de örgütlerde mizahın etkilerine ilişkin çalışmalar artmıştır. Örgütlerde mizah; bireyde, grupta veya örgütte olumlu duygular ve bilgiler yaratan eğlendirici iletişimlere ifade etmektedir (Romero ve Cruthirds, 2006, s.59). Bu bağlamda örgütlerde mizah, sağlığı destekleyen, zihinsel esneklik sağlayan ve sosyal ilişkileri kolaylaştıran bir unsurdur (Morreall, 1991). Yapılan araştırmalar mizahın, grup bağlılığı ve iletişim üzerinde olumlu etkiler yarattığını ve böylece grupların üretkenliğine önemli katkılar sağladığını göstermektedir (Duncan, 1982, s.138). Mizahın işgörenler arasındaki statü farklılıklarını azalttığı, gerilimleri yatıştırdığı, işi kolaylaştırdığı, ahenk yarattığı ve işgörenlerin moralini arttırdığı belirlenmiştir (Clouse ve Spurgeon, 1995, s.14). Ayrıca mizah ile örgüt performansı arasında doğrudan pozitif bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Avolio, Howell ve Sosik, 1999, s.223; Clouse ve Spurgeon, 1995, s.23). Örgütlerde mizah, çevresel bir faktör, sosyalleştirme aracı, stres yatıştırıcı, yönetim aracı ve iletişim fonksiyonu olmak üzere 5 farklı işleve hizmet etmektedir (Williams, 1994). Ayrıca işgörenlerin çekici bulacakları eğlenceli bir ortam yaratılmasına katkıda bulunan mizah yöneticilerin, işgörenleri motive etmek, çatışmaları çözmek ve çalışanlara ilham vermek için kullanabileceği potansiyel araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Romero ve Pescosolido, 2008, s.396). Etkili liderlerin mizah düzeylerinin daha yüksek olduğu da ifade edilmektedir (Priest ve Swan, 2002, s.185). Genel olarak örgüt ortamında olumlu bir mizah kullanımının pek çok önemli örgütsel değişken üzerinde pozitif etkisinin olduğu söylenebilir.

Örgütlere olumlu getiriler sağlayan mizahın, gelecek nesilleri yetiştirme görevini üstlenen eğitim örgütlerinde kullanılması da benzer şekilde pek çok fayda sağlamaktadır. Mizahın uygun kullanımı esnekliği artırır, iletişimi kolaylaştırır, farklı bakış açıları sunar ve bireylerde iyi niyet duygusu yaratır. Tüm bu faktörler ise okuldaki liderliği, iklimi ve kültürü etkileme özelliğine sahiptir (Ziegler, Boardman ve Thomas, 1985, s.346). Mizah, bireyler arası ilişkilerde ortamı yumuşatarak, kaygı ve korkuları azaltarak okulda güvenin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Altınkurt ve Yılmaz, 2011, s.2). Ancak mizahın etkilerinden ve yararlarından faydalanabilmede en önemli rol, okulun yönetiminden sorumlu olan okul yöneticilerine düşmektedir. Williams ve Clouse (1991, s.40) özellikle okul müdürlerinin mizah duygusunun okul kültürünü ve iklimini etkilediğini belirtmektedir. Olumlu bir örgüt kültürü ve iklimi, örgütsel amaçlar ile örgüt üyelerinin bireysel amaçları arasında bir denge kurulmasını gerektirir. Mizahın okul müdürleri tarafından etkili kullanımı bu hassas dengenin

kurulmasına yardımcı olur (Ziegler vd., 1985, s.346). Ayrıca okul müdürlerinin mizah duygusu, yönetici-öğretmen, öğretmen-öğretmen ve öğretmen-veli arasındaki çatışmaları çözmeye etkili bir araç olarak işlev görür. Okul müdürünün mizah duygusu okuldaki çalışma ortamının pozitif hale gelmesini, örgüt üyelerinin streslerinin azalmasını da sağlar. Okul müdürlerinin öğretmenlerle birlikte gülmeye eğlendiği zamanlar yaratması, okul üyeleri arasında sosyal bağların oluşmasını sağlayarak, okulu daha üretken bir topluluğa dönüştürür (Williams ve Clouse, 1991, s.42). Gürbüz, Erdem ve Yıldırım'ın (2013) yapmış oldukları çalışmada da okul müdürlerinin mizah kullanması gerektiği ve okul müdürlerinin mizah kullanımının çalışanları motive ederek ve aitlik duygusunu geliştirerek okul başarısına olumlu yönde katkı sağladığı belirlenmiştir. Ancak okul müdürlerinin mizahın faydalarından yararlanabilmeleri kullandıkları mizah tarzı ile yakından ilişkilidir.

Örgütlerde olumlu katkılar sağlayan mizah tarzları olarak genellikle katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah gösterilmektedir. Saldırgan mizahın ise olası olumlu sonuçları önleyeceği ve olumsuz sonuçlar doğuracağı belirtilmektedir (Romero ve Curthirids, 2006, s.65-66). Okul müdürlerinin iyi bir mizah anlayışına sahip olmaları halinde mizahın insan ilişkileri ve örgüt üzerindeki olumlu etkilerinden faydalanabilecekleri açıkça görülmekte ve bilimsel araştırmalarla da desteklenmektedir (Fields, 2011; Spurgeon, 1998; Williams ve Clouse, 1991; Ziegler, vd., 1985). Ancak okul müdürlerinin mizah tarzlarının belirlendiği araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır (Çelik, 2014; Otrar ve Fındıklı, 2014; Reçepoğlu, 2008; Sepetci, 2010; Yılmaz, 2011). Ayrıca okul müdürlerinin mizah tarzlarını metaforlar ile incelemeye yönelik araştırmalara rastlanmamıştır. Metafor kelimelerle ifade edilemeyen, anlaşılması güç kavramları daha anlaşılır kılmak amacıyla veya ifade edilen kavramın anlamını zenginleştirmek düşüncesiyle kullanılan benzetmelerdir (Döş, 2011). Metaforlar, olayların oluşumu ve işleyişi konusunda bireylerin düşüncelerini yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006, s.463). Hogler ve arkadaşlarına göre (2008, s.394) bilginin aktif ve birleşik bir biçimde algılanması sonucu oluşan metaforlar, önemli bir duygusal cevap üretilmesini sağlayan ve bilişin de aynı anda uyarıldığını duyusal bir düzeyi temsil etmektedir. Bu bağlamda metaforlar, bir kavramı rasyonel bir söyleme ya da duygusal ifadeye indirgemeyen ötesinde bir anlam taşımaktadır. Bilinmeyen ve görünmeyen soyut kavramların somut kavramlara dönüştürülmesi ve algıların ölçülmesinde önemli bir yöntem olan metaforun (Ada, 2013) okul müdürlerinin mizah tarzlarına ilişkin öğretmenlerin algılarını belirlemede uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle bu çalışmada hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açabilen mizah tarzlarından okul müdürlerinin hangilerini benimsedikleri, öğretmenlerin algılarına dayalı olarak metaforlar aracılığıyla incelenmektedir. Okul müdürlerinin benimsedikleri mizah tarzının okulun kültürünü, iklimini ve performansını etkilediği düşünüldüğünde, okul müdürlerinin yönetiminden sorumlu oldukları okullardaki bireylerle iletişimlerinde mizahı nasıl kullandıklarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda okul müdürlerinin en fazla iletişimde buldukları çalışanlar olarak öğretmenlerin, okul müdürlerinin kullandığı mizah tarzı konusunda okul müdürlerinin kendilerine oranla daha objektif görüşler sunacakları düşünülmüştür. Ancak nitel araştırmalarda araştırmacının kendi varlığından kaynaklanan araştırmacı etkisinin geçerlik ve güvenilirliği zedelediği bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 266). Bu çalışmada da öğretmenlerin yöneticisi konumunda olan okul müdürlerinin mizah tarzları öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak incelendiğinden, öğretmenler üzerindeki araştırmacı etkisini azaltmak amacıyla verilerin metaforlar aracılığıyla daha nesnel bir biçimde toplanabileceğine karar verilmiştir. Bu çalışmanın, öğretmenlerin okul yöneticilerinin mizah tarzlarına yönelik algıları ile ilgili fikir sahibi olunması aracılığıyla, okul yöneticilerinin mizah tarzlarını geliştirmeleri ve bu sayede okulların, mizahın olumlu çıktılarından yararlanabilmeleri açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; öğretmenlerin okul yöneticilerinin mizah tarzlarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzı kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar nelerdir?
2. Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzı kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar hangi kategoriler altında toplanmaktadır?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Tüm disiplinlerde yaygın olarak kullanılan temel nitel araştırma deseninde, bireylerin yaşamlarını nasıl yorumladıkları, oluşturdukları ve deneyimlerine ne anlam kattıkları üzerinde odaklanılmaktadır (Merriam, 2009). Bu doğrultuda, öğretmenlerin okul müdürlerinin mizah tarzını nasıl algıladıklarını betimlemek ve bu algıları incelemek amacıyla temel nitel araştırma deseninden faydalanılmıştır. Öğretmenlerin ürettikleri metaforların yazılı bir form aracılığı ile toplanmış olması da bu desenin tercih edilmesinin diğer bir nedenidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Eskişehir Tepebaşı Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi okullarda görev yapan toplam 73 öğretmen oluşturmuştur. Okul müdürlerinin mizah tarzını okulda sürekli bir iletişim içinde oldukları çalışma arkadaşlarının, başka bir deyişle öğretmenlerin iyi bir biçimde yansıtabilecekleri düşünüldüğünden, çalışma grubunun öğretmenlerden oluşturulmasına karar verilmiştir.

Çalışma grubunda yer alacak öğretmenlerin seçiminde, amaçlı örnekleme tekniklerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Amaçlı örneklemede amaç; zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumları seçmek ve böylece genellemeler yapmak yerine derinlemesine bir anlayış edinmektir (Patton, 2014, s.230). Amaçlı örnekleme tekniklerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme ise araştırmacının yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçtiği örnekleme tekniği olup, araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.113). Bu çalışmada da maliyet ve ulaşılabilirlik kriterleri göz önünde bulundurularak, çalışma grubunda yer alacak öğretmenlerin belirlenmesi sürecinde, Eskişehir'deki farklı okul türlerinden kolay ulaşılacak olanlar esas alınmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kişisel özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin 55'i (%75,3) kadın ve 18'i (%24,7) erkektir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 11'i (%15,1) 24-32 yaş aralığında, 36'sı (%49,3) 33-41 yaş aralığında, 21'i (%28,8) 42-50 yaş aralığında, 5'i (%6,8) 51-59 yaş aralığında yer almaktadır. Öğretmenlerin 65'i (%89,0) lisans mezunu iken, 8'i (%24,7) lisansüstü eğitim mezunudur. Öğretmenlerin branşları incelendiğinde, 25'inin (%34,2) sınıf öğretmeni, 14'ünün (%19,2) fen bilimleri alanı ile ilgili branş öğretmeni, 29'unun (%39,7) sosyal bilimler alanı ile ilgili branş öğretmeni ve 5'inin (%6,8) güzel sanatlar alanı ile ilgili branş öğretmeni olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 31'i (%42,5) ilkokul, 14'ü (%19,2) ortaokul ve 28'i (%38,4) lisede görev yapmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 37'sinin (%50,7) buldukları okuldaki görev süresinin 0-3 yıl, 17'sinin (%23,3) 4-7 yıl, 15'inin (%20,5) 8-11 yıl, 2'sinin (%2,7) 12-15 yıl, 2'sinin (%2,7) 16-19 yıl aralığında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	55	75,3
	Erkek	18	24,7
Yaş	24-32 yaş	11	15,1
	33-41 yaş	36	49,3
	42-50 yaş	21	28,8
	51-59 yaş	5	6,8
Eğitim düzeyi	Lisans	65	89,0
	Lisansüstü	8	11,0
Branş	Sınıf	25	34,2
	Fen bilimleri	14	19,2
	Sosyal bilimler	29	39,7
	Güzel sanatlar	5	6,8
Okul türü	İlkokul	31	42,5
	Ortaokul	14	19,2
	Lise	28	38,4
Okuldaki görev süresi	0-3 yıl	37	50,7
	4-7 yıl	17	23,3
	8-11 yıl	15	20,5
	12-15 yıl	2	2,7
	16-19 yıl	2	2,7
TOPLAM		73	100,0

Verilerin Toplanması

Çalışmaya katılan öğretmenlerin “mizah” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları ortaya çıkarmak için öğretmenlerin her birinden “Okul müdürünün mizah tarzı..... gibidir. Çünkü.....” şeklinde bir ifade ile öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin soruların yazılı olduğu bir form verilmiş ve bu formları doldurmaları istenmiştir. Ayrıca veri toplama aracı olarak kullanılan formda araştırmanın neyi amaçladığı, elde edilen verilerin hangi amaçla kullanılacağı ve metafor kavramını netleştirmek için çeşitli örnek metafor ifadelerinin nasıl olduğuna ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Veri toplama aracında yer alan metafor örnekleri şöyledir:

Çocuk melek gibidir. Çünkü çocuklar saf ve temizdir, varlıkları huzur ve mutluluk verir.

Matematik dünya gibidir. Çünkü dünya her şeyi kapsıyor.

Metaforlardan faydalanılan çalışmalarda *gibi* ifadesi metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişkiyi daha net ve açık bir biçimde çağrıştırmak için, *çünkü* ifadesi ise katılımcıların ürettikleri metaforlar için gerekçe veya mantıksal bir dayanak sunmaları için kullanılmaktadır (Saban, 2008, s. 428; Saban, 2009, s.285). Bu çalışmada da öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzları (metaforun konusu) ile üretecekleri metaforlar (metaforun kaynağı) arasında bir çağrışım yapabilmeleri ve bu metaforların gerekçelerini ifade edebilmeleri için bu yöntemle başvurulmuştur. Öğretmenlere okul müdürünün mizah tarzı kavramı üzerinde yeterince düşünmeleri ve bu kavrama ilişkin kendi metaforlarını üretebilmeleri için bir haftalık bir süre verilmiştir. Öğretmenlerin kendi el yazılarıyla doldurdıkları bu formlar, araştırmanın temel veri kaynağı olarak ele alınmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde *içerik analizi tekniğinden* yararlanılmıştır. Sosyal bilimler alanında sıkça kullanılan *içerik analizi tekniği*, bir metnin belirli kurallar doğrultusunda kodlanarak, bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri şeklinde özetlendiği, sistematik ve tekrar edilebilir bir analiz tekniğidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011, s.269). Temel amacı toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve bu kavramlar arasındaki ilişkilere ulaşmak olan içerik analizi tekniğinde, öncelikle birbirine benzeyen kavram ve temalar bir araya getirilmekte, ardından bu tema ve kavramlar anlaşılır bir şekilde düzenlenip yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.227).

Bu çalışmada öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına yönelik geliştirdikleri metaforların içerik analizi tekniği ile analiz edilmesi ve yorumlanması için çeşitli metafor araştırmalarında izlenen aşamalar izlenmiştir. Bu aşamalar; adlandırma aşaması, eleme ve arıtma (tasnif) aşaması, kategori geliştirme aşaması, geçerlilik ve güvenilirliği sağlama aşaması ve verilerin yorumlanması aşamasıdır (Göçer, 2013; Kahyaoğlu, 2015; Saban, 2008).

Adlandırma Aşaması: Adlandırma aşamasında ilk olarak öğretmenler tarafından üretilen metaforlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve alfabetik olarak sıralanmıştır. Ayrıca herhangi bir metafor içermeyen ve boş bırakılan formlar daha sonra elenmek üzere tespit edilmiştir.

Eleme ve Arıtma (Tasnif) Aşaması: Bu aşamada, öncelikle öğretmenlerin ürettikleri 73 metaforun gerekçesinin yer aldığı geçici liste tekrar tekrar gözden geçirilmiş ve her bir metafor; metaforun konusu, kaynağı ve gerekçesi bağlamında incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu 13 metaforun zayıf, ilgisiz ya da yetersiz olduğu belirlenerek araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu metaforların belirlenmesinde; herhangi bir metafor kaynağını içermemesi, metafor konusunu içermemesi, metafor kaynağı hakkında bilgi vermemesi, metaforun konusu ile metafor kaynağı arasında mantıklı bir gerekçe sunmaması olmak üzere dört ölçüt temel alınmıştır. Araştırmaya dahil edilmeyen metafor ve gerekçeleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretmenler tarafından üretilen 13 metafordan 6’sı herhangi bir metafor kaynağını içermeme, 4’ü metafor konusunu içermeme, 3’ü metaforun konusu ile metafor kaynağı arasında mantıklı bir gerekçe sunmaması nedenleriyle elenmiştir. Bu metaforların elenmesinden sonra toplam 60 geçerli metafor elde edilmiştir.

Derleme ve Kategori Aşaması: Bu aşamada, öğretmenler tarafından üretilen 60 geçerli metafor öncelikle alfabetik olarak sıralanmış ve içlerinden örnek metafor ifadeleri seçilerek, başvuru kaynağı olacak şekilde bir örnek metafor listesi oluşturulmuştur. Ardından bu örnek metafor listesi de temel alınarak, üretilen metaforlar ortak özellikleri açısından incelenmiş ve okul müdürünün mizah tarzına ilişkin toplam 8 kategori oluşturulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Nitel araştırmalarda yaklaşımın, tasarımın ve verilerin farklı oluşu geçerlik ve güvenirlilik ölçütlerini de farklılaştırmaktadır (Büyüköztürk vd, 2011, s.264). Nitel araştırmalarda iç geçerliğin yerine inanılabilirlik, dış geçerliliğin yerine aktarılabilirlik kullanılmaktadır (Guba, 1981, s.80). İnanılabilirlik, nitel araştırmada olguya yönelik bireylerden elde edilen deneyimlerin doğru bir biçimde tanımlanmasını ve yorumlanmasını ifade etmektedir. Aktarılabilirlik ise araştırma bulgularının benzerlik derecesi ya da uyum derecesi yüksek olduğu belirlenen araştırma durumu dışındaki içeriklerle örtüşmesidir (Krefting, 1991). Bu araştırmada araştırmanın geçerliliğini sağlamak için veri analiz süreci detaylı olarak açıklanmıştır. Ayrıca araştırma

bulgularının aktarılabilirliğinin diğer araştırmacılar tarafından değerlendirilebilmesi adına çalışma gurubuna katılanların kişisel özellikleri, araştırma kapsamı ve dizaynına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2.

Araştırmaya Dahil Edilmeyen Metaforlar ve Gerekçeleri

Oluşturulan Metafor	Benzetme İçin Belirtilen Açıklama/Sebeup İfadesi
1- Sevgi unsuru	“Okula sevgi katar” (Herhangi bir metafor kaynağını içermeme) “Kaliteli müzik için sürekli akortlu olması gerekir (Metaforun konusu ile metafor kaynağı arasında mantıklı bir gerekçe sunmama)
2- Enstrüman	
3- Aile ortamı	“Her gün okula seyerek ve isteyerek geliriz” (Metafor konusunu içermeme)
4- Herkes	“Gayet ayarında ve normal” (Herhangi bir metafor kaynağını içermeme) “Tadı, şerbeti kararında olmalı, malzemeleri tam kullanılmalıdır” (Herhangi bir metafor kaynağını içermeme)
5- Tatlı	“Okul müdürünün gülüp geçmeyi bilmesi, takılı kalmaması, olgunlukla yaklaşması gerekir” (Metaforun konusu ile metafor kaynağı arasında mantıklı bir gerekçe sunmama)
6- Durgun suya yazı yazmak	
7- İletişim canavarı	“Çok iyi iletişim kuruyor” (Metafor konusunu içermeme)
8- Müdür	“Müdürlük gerekeni yapmaktır” (Metafor konusunu içermeme)
9- İnceliklerle olmalıdır	“Karşıdakileri kırmadan yapılabilmesi, mizaha karşı olumsuz tutum geliştirmemelidir” (Herhangi bir metafor kaynağını içermeme)
10- Sonbaharda yaprak döken ağaçlar	“Şartlar gereği yapraklar dökülür” (Metaforun konusu ile metafor kaynağı arasında mantıklı bir gerekçe sunmama) “Birçok şeyi olumlu bir şekilde çözer.”(Herhangi bir metafor kaynağını içermeme)
11- Yapıcı	“Şakacı, esprili, kibar bir insandır.” (Herhangi bir metafor kaynağını içermeme)
12- Nükteli	“Espri mi yapıyorsunuz, gerçek mi söylüyorsunuz, pek ayırt edemezler. Esprilerinizi bile gerçek algılayıp, ona göre cevap verirler. İnsanların lafına göre değil, icraatına göre değerlendirilmesi gerektiğini bilmeliler.” (Metafor konusunu içermeme)
13- Doktorlarınki	

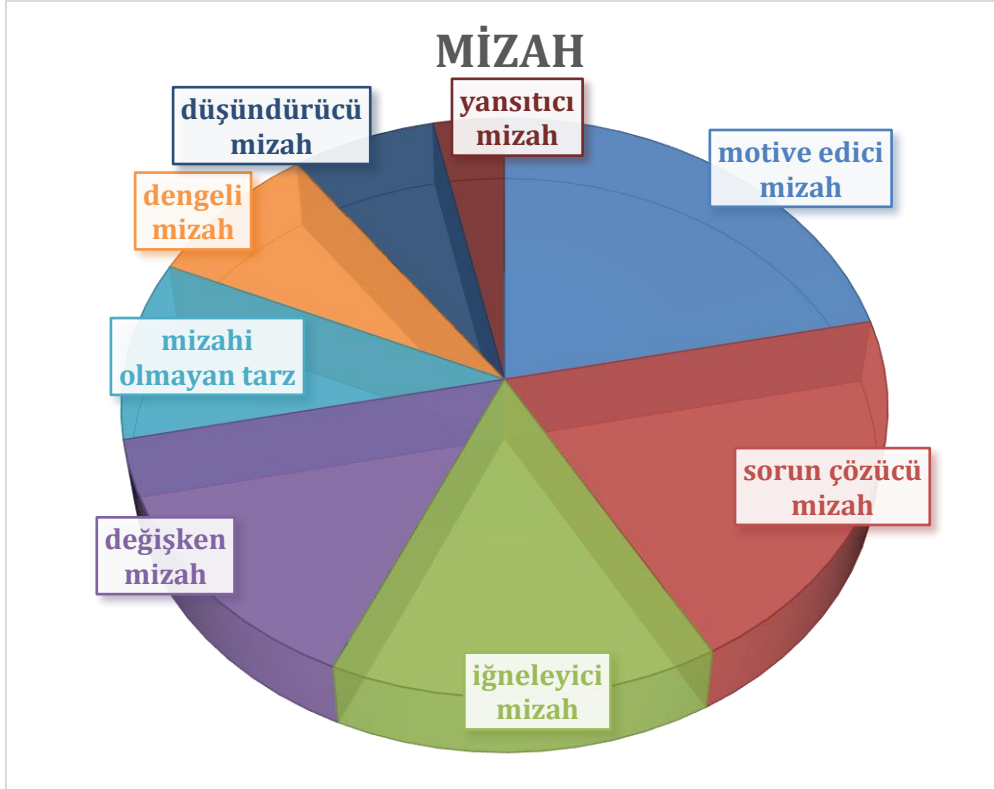
Nitel araştırmalarda güvenilirlik, veri setlerinin birden fazla kodlayıcının cevaplarındaki kararlılığı olarak nitelendirilmektedir (Creswell, 2013, s.253). Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için metaforların kategorileştirilmesi sürecinde uzman görüşüne başvurulmuş kodlayıcılar arası görüş birliği temel ölçüt olarak ele alınmıştır. Bu süreçte Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması Anabilim Dalı’nda görev yapan bir öğretim elamanına 60 adet metaforun ve metaforun gerekçelerinin yer aldığı bir liste ile 8 kategori ve bu kategorilerin kısaca açıklamalarının yer aldığı ikinci bir liste verilerek, bunları eşleştirmesi istenmiştir. Öğretim elemanın eşleştirmeleri tamamlamasından ardından, araştırmacı bu eşleştirmeyi kendi eşleştirmeleri ile karşılaştırmıştır. Bu inceleme sonucu 4 metafor (bitter çikolata, ilaç, tablo ve yeşil reçete ile satılan ilaç) üzerinde görüş ayrılığına düşüldüğü tespit edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman’ın (1994, s.64) görüş ayrılığı ve görüş birliği sayıları ile hesaplanan güvenilirlik formülünden yararlanılarak incelenmiştir. Bu formüle göre (Kodlayıcılar arası güvenilirlik= görüş birliği/görüş birliği + görüş ayrılığı) kodlayıcılar arası güvenilirlik (Güvenirlik= 56/56+4=0.93) 0.93’tür. Miles ve Huberman’a (1994) göre, bu değer %90 ve üzeri olduğu araştırmalar, kodlayıcılar arası güvenilirliğin sağlandığı araştırmalardır. %93 olarak hesaplanan değer göz önüne alındığında, bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirliğin sağlanmış olduğu söylenebilir. Bu hesaplamanın ardından görüş ayrılığına düşülen 4 metafor üzerinde görüşüne

Şekil 1 incelendiğinde, öğretmenler tarafından okul müdürünün mizah tarzına yönelik geliştirilen 53 metafordan 7'sinin (*Gökkuşluğu, İlkbahar, Nasreddin Hoca, Tablo, Güneş, Strafor/Ambalaj Köpüğü ve Terazi*) diğer metaforlara kıyasla daha fazla öğretmen tarafından üretildiği görülmektedir.

Okul Müdürünün Mizah Tarzı Kavramına İlişkin Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına yönelik geliştirdikleri metaforlar incelenmiş ve bu metaforlar, 8 kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; “motive edici mizah”, “değişken mizah”, “sorun çözücü mizah”, “iğneleyici mizah”, “mizahi olmayan tarz”, “dengeli mizah”, “düşündürücü mizah” ve “yansıtıcı mizah” şeklindedir. Bu kategoriler Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Okul Müdürünün Mizah Tarzı Kavramına İlişkin Üretilen Metafor Kategorileri

Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde, 13 öğretmenin (%21.7) okul müdürünün mizah tarzını “motive edici”, 12 öğretmenin (%20) “sorun çözücü”, 9 öğretmenin (%15) “iğneleyici”, 9 öğretmenin (%15) “değişken”, 6 öğretmenin (%10) “mizahi olmayan tarz”, 5 öğretmenin (%8.3) “dengeli”, 4 öğretmenin (%6.7) “düşündürücü”, 2 öğretmenin (%3.3) “yansıtıcı” olarak değerlendirdiği belirlenmiştir.

Motive Edici Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının motive edici olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 13 öğretmen tarafından toplam 12 (%21.7) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; güneş (2), şeker (1), su (1), arada sırada esen lodos (1), teknik direktör (1), tablo (1), Akdeniz iklimi (1), ilkbahar (1), komedyen (1), unlu mamuller fırını (1), paratoner (1) ve psikiyatrist (1) şeklinde sıralanmaktadır.

Öğretmenlerin en fazla metafor oluşturdukları kategorinin bu kategori olduğu belirlenmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı güneş gibidir. Çünkü insanlara yaşam sevinci verir, insanların işlerine dört elle sarılmalarını sağlar ve huzur içinde çalışılır.

Okul müdürünün mizah tarzı şeker gibidir. Çünkü insanları mutlu eder.

Okul müdürünün mizah tarzı su gibidir. Çünkü enerji verir.

Okul müdürünün mizah tarzı arada sırada esen lodos gibidir. Çünkü insanın içini ısıtır, mutlu eder.

Okul müdürünün mizah tarzı teknik direktör gibidir. Çünkü motivasyonu artırır.

Okul müdürünün mizah tarzı tablo gibidir. Çünkü duvardaki tablo nasıl odaya renk katıyorsa, okul müdürünün mizah tarzı da rutin iş hayatına renk katar, aynı zamanda net bir duruş da sağlar.

Okul müdürünün mizah tarzı ilkbahar gibidir. Çünkü her zaman ılımlı, her daim pozitif ve anlayışlıdır.

Okul müdürünün mizah tarzı unlu mamuller firması gibidir. Çünkü her zaman taze ve tatlıdır.

Okul müdürünün mizah tarzı paratoner gibidir. Çünkü mizah özelliği taşıyan hiçbir olayı kaçırmaz, mutlaka yakalar.

Okul müdürünün mizah tarzı psikiyatr gibidir. Çünkü mizah sayesinde kendisinin ve çalışanların akıl sağlığını korur.

Sorun Çözücü Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının sorun çözücü olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 12 öğretmen tarafından toplam 11 (%20) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; strafor köpük/ambalaj köpüğü (2), anahtar (1), terapist (1), bıçak (1), ilk yardım çantası (1), CEO (1), filozof (1), terazi (1), radar (1), Nasreddin Hoca (1) ve ilaç (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı ambalaj köpüğü gibidir. Çünkü en gergin anlarda bile kimseyi kırmadan, incitmeden ortamı sakinleştirebilir.

Okul müdürünün mizah tarzı anahtar gibidir. Çünkü her kapıyı açar, kurumdaki bütün sorunları çözer.

Okul müdürünün mizah tarzı terapist gibidir. Çünkü bireysel görüşmelerde okulla ilgili kaygınızı azaltabilir.

Okul müdürünün mizah tarzı bıçak gibidir. Çünkü doktorun inceliği ve uzmanlığında hayat kurtaran, kasabın elinde sadece problemlere geçici çözümler getiren bıçak, eğitimcilerin, öğrencilerin ve toplumun problemlerinin kalıcı ya da geçici çözümünde katkı sağlayan bir araç haline dönüşür.

Okul müdürünün mizah tarzı ilkyardım çantası gibidir. Çünkü her durumda ihtiyacı giderebilir.

Okul müdürünün mizah tarzı filozof gibidir. Çünkü yeni bakış açıları kazanmamızı sağlar.

Okul müdürünün mizah tarzı terazi gibidir. Çünkü karşısındaki kişinin ciddiyetine göre davranır ve ortamın aşırı gergin olmasını engeller.

Okul müdürünün mizah tarzı radar gibidir. Çünkü daima doğru yolu gösterir.

Okul müdürünün mizah tarzı Nasreddin Hoca gibidir. Çünkü akılcı, uzlaşmacı ve çıkar yok bulucudur.

Okul müdürünün mizah tarzı ilaç gibidir. Çünkü okula iyi gelir.

İğneleyici Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının saldırgan olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 9 öğretmen tarafından toplam 9 (%15) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; gül (1), ülke sınırı (1), boş küme (1), zeytin çekirdeği (1), ana yemek (1), İngiliz (1), bıçak sırtı (1), kereviz (1) ve tablo (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı gül gibidir. Çünkü dikenleri bataabilir.

Okul müdürünün mizah tarzı ülke sınırı gibidir. Çünkü sınırları korumak gerekir.

Okul müdürünün mizah tarzı zeytin çekirdeği gibidir. Çünkü çok faydalıdır ancak yutarsanız boğazınıza takılıp sizi boğabilir.

Okul müdürünün mizah tarzı bıçak sırtı gibidir. Çünkü yerinde olduğunda sıkıntı yok fakat dozu değiştiğinde tehlikeli olabilir.

Okul müdürünün mizah tarzı kereviz gibidir. Çünkü tadını sevmesek de yemek zorunda kalırız.

Okul müdürünün mizah tarzı tablo gibidir. Çünkü tabloyu herkes farklı yorumlar.

Değişken Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının değişken olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 9 öğretmen tarafından toplam 9 (%15) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; yaz yağmuru (1), karla karışık yağmur (1), zeytinyağlı yemek (1), gece-gündüz (1), teknoloji (1), rüzgar (1), abur cubur (1), gökyüzü (1) ve gökkuşağı (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı yaz yağmuru gibidir. Çünkü kısa sürelidir ve çokça değildir.

Okul müdürünün mizah tarzı karla karışık yağmur gibidir. Çünkü bir gün olumlu, bir gün olumsuzdur.

Okul müdürünün mizah tarzı zeytinyağlı yemek gibidir. Çünkü ne sıcaktır ne soğuk.

Okul müdürünün mizah tarzı teknoloji gibidir. Çünkü faydası da olabilir zararı da.

Okul müdürünün mizah tarzı rüzgar gibidir. Çünkü bazen ılık ve serin olup rahatlatırken, zaman zaman fırtına etkisi yapabilir.

Okul müdürünün mizah tarzı abur cubur gibidir. Çünkü azı mutlu eder, çoğu mutsuz.

Okul müdürünün mizah tarzı gökyüzü gibidir. Çünkü bazen hava açar, bazen kapalıdır.

Okul müdürünün mizah tarzı gökkuşağı gibidir. Çünkü ne zaman çıkacağını Allah bilir.

Mizahi Olmayan Tarz Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının mizahi olmadığına yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 6 katılımcı tarafından toplam 6 (% 10) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; inci tanesi (1), masal (1), heykel (1), gökkuşağı (1), gündem maddesi (1) ve yeşil reçete ile satılan ilaç (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı inci tanesi gibidir. Çünkü nadir görülür.

Okul müdürünün mizah tarzı masal gibidir. Çünkü yoktur.

Okul müdürünün mizah tarzı heykel gibidir. Çünkü hiç hareket yok.

Okul müdürünün mizah tarzı gökkuşağı gibidir. Çünkü nadir görülür.

Okul müdürünün mizah tarzı gündem maddesi gibidir. Çünkü çoğunlukla toplantılarda ortaya çıkar.

Okul müdürünün mizah tarzı yeşil reçete ile satılan ilaç gibidir. Çünkü eczaneye girip kafanıza göre alamazsınız, bazı şartları yerine getirmeniz gerekir.

Dengeli Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının dengeli olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 5 öğretmen tarafından toplam 5 (%8.3) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; ders programı (1), nisan yağmuru (1), terazi (1), ilkbahar (1) ve ay (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı ders programı gibidir. Çünkü zamanında, yeteri kadar ve ölçülüdür.

Okul müdürünün mizah tarzı nisan yağmuru gibidir. Çünkü vaktinde ve kararındadır.

Okul müdürünün mizah tarzı terazi gibidir. Çünkü dengeli ve yerine göre esprilidir.

Okul müdürünün mizah tarzı ilkbahar gibidir. Çünkü ılımandır, ne soğuk ne sıcaktır.

Okul müdürünün mizah tarzı ay gibidir. Çünkü dönem dönem görüntüsü değişse de şekli hep aynıdır.

Düşündürücü Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının düşündürücü olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 4 katılımcı tarafından toplam 4 (%6.7) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; karikatür (1), fıkra (1), Nasreddin Hoca (1) ve bitter çikolata (1) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategoride üretilen metaforlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

Okul müdürünün mizah tarzı karikatür gibidir. Çünkü güldürürken düşündürür.

Okul müdürünün mizah tarzı fıkra gibidir. Çünkü önce gülersiniz, sonra başlarsınız düşünmeye.

Okul müdürünün mizah tarzı Nasreddin Hoca gibidir. Çünkü çok güldürmez, sadece ders verir.

Okul müdürünün mizah tarzı bitter çikolata gibidir. Çünkü anlarsanız ve severseniz güzeldir.

Yansıtıcı Mizah Kategorisine İlişkin Bulgular

Okul müdürünün mizah tarzının yansıtıcı olduğuna yönelik ifadelerin yer aldığı bu kategoride 2 öğretmen tarafından toplam 2 (%3.3) metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar; ayna (1) ve yönetmen (1) şeklinde sıralanmaktadır. Öğretmenlerin en az metafor ürettikleri kategori olan yansıtıcı mizah kategorisine ilişkin üretilen metaforların örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Okul müdürünün mizah tarzı ayna gibidir. Çünkü okul müdürünün dünyasını okula yansıtır.

Okul müdürünün mizah tarzı yönetmen gibidir. Çünkü herkes onun senaryosunu oynar.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin okul müdürlerinin mizah tarzlarına yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla incelendiği bu araştırmanın bulguları; 60 öğretmen tarafından 53 metafor oluşturulduğunu ve bu metaforlardan 46'sının birer öğretmen tarafından oluşturulduğunu göstermiştir. Okul müdürünün mizah tarzına yönelik oluşturulan metaforların bu denli çok sayıda olması, mizah olgusunun çok boyutlu (Martin vd., 2003; Ruch, 1996), karmaşık ve soyut yapısını destekler niteliktedir. Dolayısıyla kişiler arası ilişkilerde önemli iletişim unsurlardan biri olan mizahın çok boyutlu ve karmaşık yapısının tek bir metaforla açıklanamayacağı çıkarımında bulunmak olanaklıdır.

Araştırmanın sonucunda çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzını; motive edici, sorun çözücü, iğneleyici, değişken, mizahi olmayan tarzda, dengeli, düşündürücü ve yansıtıcı olarak algıladıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına yönelik en fazla metafor ürettikleri kategorilerin motive edici mizah ve sorun çözücü mizah olması dikkat çekici bir bulgudur. Bu kategorilere yönelik öğretmenler tarafından üretilen metaforlar göz alındığında, bu kategoriler ile olumlu mizah tarzları olarak değerlendirilen katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzları arasında benzerlikler olduğu sonucuna ulaşılabilir. Okul müdürünün mizah tarzının insanları mutlu etmesi, enerji vermesi, motivasyonu artırması, iş yaşamına renk katması gibi ifadelerle gerekçelendirilen motive edici mizah kategorisinin, hem iletişimde bulunulan kişiye hem de kendine zarar vermeksizin kişiler arası ilişkileri geliştirmeye yönelik bir mizah türü olan katılımcı mizaha (Martin vd., 2003) benzediği yorumunda bulunulabilir. Dolayısıyla okul müdürünün mizah tarzının motive edici olduğu yönünde algıya sahip olan öğretmenlerin, okul müdürlerinin mizahı etkili bir şekilde kullandıklarını ve okuldaki insanları bir araya getirmeye ve okulda olumlu bir atmosfer yaratmaya çalıştıklarını düşündükleri söylenebilir.

Öğretmenlerin okul müdürlerinin mizah tarzının, ortamı sakinleştirmeye, problemleri çözmeye, çalışanların kaygı düzeyini azaltmaya yönelik olduğu şeklinde gerekçelendirdikleri sorun çözücü mizahın ise alanyazındaki mizah tarzlarından kendini geliştirici mizah ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir. Kendini geliştirici mizah, kişilerarası ilişkilerden daha çok kişinin kendini geliştirmeye

yönelik kullandığı bir mizah tarzı olmasına karşın, temelinde mizahın, sorunlarla ve stresle başa çıkma mekanizması olarak işlev görmesi bulunmaktadır (Romero ve Cruthirds, 2006, s.59; Yerlikaya, 2009, s.31). Yönetimin bir sorun çözme süreci (Başaran, 1993, s.29) olarak tanımlandığı düşünüldüğünde, okulun yönetiminden sorumlu olan müdürlerin de en temel görevlerinden birinin okuldaki sorunları çözmek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla okul müdürlerinin, mizahı okuldaki sorunları çözmeye yönelik kullanmaları da kendini geliştirici mizahı örgüt bağlamında hayata geçirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu tarz bir mizah tarzına sahip olan müdürlerin, mizahı okulun yönetimi açısından etkili bir araç olarak değerlendirdikleri çıkarımında bulunulabilir.

Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına ilişkin ürettikleri metaforlarda, okul müdürlerinin mizah tarzlarının iğneleyici olduğu yönünde ifadeler de yer almaktadır. Bu mizah türünün alanyazında yerici mizah olarak adlandırılan mizah türünü çağrıştırdığı söylenebilir. Janes ve Olson'a (2000, s.474) göre; yerici mizah, bir şeyi veya birini küçümseyen ya da onun hakkında olumsuz bilgiler veren her tür mizahtır. Freud (1960) bu tür mizahtan keyif almanın, mizahın altında yatan düşmanlık içeriğinin gizlenmesinden kaynaklandığını ve böylece bireylerin saldırgan ve düşmanca duygularını sosyal açıdan kabul edilebilir bir tutumla açığa vurabildiklerini belirtmektedir (Akt. Janes ve Olson, 2000). Bu bağlamda mizah tarzının iğneleyici olduğu ifade edilen müdürlerin, olumsuz düşüncelerini mizah aracılığıyla ilettikleri söylenebilir. Öğretmenlerin okul müdürlerinin mizah tarzlarına ilişkin vurguladıkları bir diğer mizah tarzı değişken mizah tarzıdır. Öğretmenlerin bu kategoride ürettikleri metaforlarda belirtilen değişkenlik, okul müdürünün mizah tarzının hem zamansal açıdan hem de nitelik açısından farklılaştığına yöneliktir. Ruch'a (1996, s.240) göre bireylerdeki mizah olgusu pek çok faktöre göre farklılaşmaktadır ve bu farklılaşmaların bazıları farklı ruh halinden veya zihinsel durumlardan kaynaklanmaları nedeniyle geçicidir. Bu bağlamda okul müdürünün mizah tarzının değişkenliğine vurgu yapan öğretmenlerin, mizah kavramının doğasında yer alan bu farklılığa işaret ettikleri söylenebilir.

Araştırmanın dikkat çekici bir diğer bulgusu, öğretmenlerin 6'sı tarafından üretilen metaforların, okul müdürlerinin mizah kullanımının çok nadir olduğu veya mizahı hiç kullanmadıkları şeklinde gerekçelendirilmiş olmasıdır. Öğretmenlerin ürettikleri bu 6 metafor, mizahi olmayan tarz şeklinde kategorileştirilmiştir. Mizahın çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle alanyazında farklı şekillerde mizah tarzları sınıflandırılmalarına rastlanmaktadır. Babad (1974, s.620) liderlerin kullandıkları mizah tarzlarını; onaylayıcı mizah tarzı, üretici mizah tarzı, aktarıcı mizah tarzı ve mizahî olmayan tarz olarak sınıflandırmış ve mizahi olmayan tarza sahip liderlerin, zor güldüklerini, nadir espri yaptıklarını ve diğer insanların esprilerine pek az güldüklerini belirtmiştir. Yapılan araştırmalar okul müdürlerinin etkililiği ile mizah tarzlarının ilişkili olduğunu ve mizahi olmayan tarza sahip olan müdürlerin öğretmenler tarafından etkisiz olarak değerlendirildiklerini de göstermiştir (Kent, 1993, Akt. Receptoğlu, 2011, s.179). Oysaki örgütlerde mizahın olumlu yönde kullanımının; çatışmaları çözme (Romero ve Pescosolido, 2008), bağlılığı artırma (Duncan, 1982) iş stresini azaltma (Martin ve Lefcourt, 1983), yaratıcılığı ve örgüt performansını artırma (Clouse ve Spurgeon, 1995) gibi örgütsel açıdan pek çok yararı bulunmaktadır. Dolayısıyla öğretmenler tarafından mizahi olmayan tarza sahip oldukları düşünülen okul müdürlerinin, mizahın olası örgütsel yararlarından yeterince faydalanamadıkları çıkarımında bulunulabilir.

Öğretmenlerin okul müdürünün mizah tarzına yönelik ürettikleri diğer metaforlar ise okul müdürlerinin mizah tarzının dengeli, yansıtıcı ve düşündürücü olduğuna işaret etmektedir. Alanyazında bu isimlerle anılan mizah tarzlarına pek fazla rastlanmamaktadır. İlk olarak dengeli mizah kategorisi ile isimlendirilen kategoride okul müdürlerinin mizah tarzının ölçülü, yerine göre, kararında olduğu ifade edilmiştir. Bu metaforları üreten öğretmenlerin, okul müdürlerinin mizah

tarzının okul ortamı için uygun bir mizah tarzı olduğunu düşündükleri söylenebilir. Düşündürücü mizah kategorisi ile isimlendirilen kategoride öğretmenler okul müdürlerinin mizah tarzının kişileri güldürmekten ziyade düşünmeye yönelttiğini vurgulamışlardır. Türk kültüründe mizahın düşündürme, ders verme veya öğretme amaçlarına hizmet etmesi alışıldık bir durum olup, en güzel örneğini Nasreddin Hoca sunmaktadır. Bu nedenle düşündürücü öğeler taşıyan bir mizah tarzının, bazı okul müdürleri tarafından benimsenmesi olağandır. Son olarak yansıtıcı mizah kategorisi ile isimlendirilen kategoride ise öğretmenler okul müdürlerinin mizah tarzının onun ruh halini yansıttığını belirtmişlerdir. Önemli iletişim unsurlarından biri olan ve karmaşık bir yapıya sahip olan mizah ile bireylerin duygularını karşdakilere yansıtabilmeleri ve mizahı bu amaçla kullanabilmeleri olası görünmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak araştırmacılara ve uygulamacılara yönelik bir takım öneriler geliştirilebilir. Mizah olgusunun örgütsel yararları göz önüne alınarak, okul yöneticilerinin belirlenmesinde olumlu mizah tarzlarını kullanan bireylerin seçilmesine özen gösterilebilir. Okul müdürlerinin eğitim örgütlerinde mizahın yararları hakkında farkındalıkları artırılarak, kendilerini bu konuda geliştirmeleri teşvik edilebilir. Araştırma sonucunda elde edilen metaforlar; yöneticilerin mizah tarzlarının belirlenmesi veya mizah tarzlarına yönelik algıların incelenmesine yönelik nicel araştırmalarda kullanılacak veri toplama araçlarının geliştirilmesinde yol gösterici olabilir. Hem öğretmenlerin hem de okul müdürlerinin mizaha ilişkin görüşleri alınarak, karşılaştırmalı nicel veya nitel araştırmalar desenlenebilir.

Kaynaklar / References

- Ada, S. (2013). *Öğrencilerin matematik dersine ve matematik öğretmenine yönelik algılarının metaforlar yardımıyla belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mizah tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 1-8.
- Avolio, B.J., Howell, J.M. & Sosik, J.J. (1999). A funny thing happened on the way to the bottom line: Humor as a moderator of leadership style effects. *The Academy of Management Journal*, 42(2), 219-227.
- Ay, Ö., Gökler, R. ve Koçak, R. (2013). Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşan doyum: Orta öğretim öğrencileri üzerinde bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 739-767.
- Babad, E.Y. (1974). A multi-method approach to the assessment of humor: A critical look at humor test. *Journal of Personality*, 42, 618-631.
- Başaran, İ. E. (1993). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bolat, S. (1996). Eğitim örgütlerinde iletişim: H. Ü. Eğitim Fakültesi uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 75-80.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Celep, C. (1999). Öğretmen aday öğrencilerin sınıf içi tartışmalara katılma tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 345-357.
- Clouse, R.W. & Spurgeon, K.L. (1995). Corporate analysis of humor. *Psychology-A Quarterly Journal of Human Behavior*. 32(3/4), 1-24.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Göz. Geç. 2. Baskı). Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, F. (2014). *Ortaokul müdürlerinin mizah davranışları ile öğretmenleri etkileme düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri: Muş ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Deckers, L. & Ruch, W. (1992). The situational humor response questionnaire as a test of sense of humour: A validity study in the field of humour appreciation. *Personality and Individual Differences*, 13(10), 1149-1152.
- Döş, İ. (2011). *Okul paydaşlarının metaforlar yardımıyla okul örgütlerini algılama biçimlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Duncan, W.J. (1982). Humor in management: Prospects for administrative practice and research. *Academy of Management Review*, 7, 136-142.
- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının kültür dil ilişkisine yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 253-263.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Resources Information Center Annual Review Paper*, 29, 75-91.
- Gürbüz, R., Erdem, E. ve Yıldırım, K. (2013). Başarılı okul müdürlerinin özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 167-179.
- Halis, M. (2000). Örgütsel iletişim ve iletişim tatminine ilişkin bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 14(1), 217-230.
- Hallinger, P. & Murphy, J. (1986). The social context of effective schools. *American Journal of Education*, 94(5), 328-355.

- Hogler, R., Gross, M.A., Hartman, J.L. (2008). Meaning in organizational communication: Why metaphor is the cake, not the icing. *Management Communication Quarterly*, 21(3), 393-412.
- Janes, L.M. & Olson, J.M. (2000). Jeer pressure: The behavioral effects of observing ridicule of others. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 26(4), 474-485.
- Kahyaoglu, M. (2015). İlköğretim öğrencilerinin doğa kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 831-846.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: The assessment of truthworthiness. *American Journal of Occupational Therapy*, 45(3), 214-222.
- Kuiper, N. A. & Martin, R. A. (1998). Is sense of humor a positive personality characteristic? Ruch, W. (Ed.), *The Sense of Humor: Explorations of a Personality Characteristic* (Humor Research Series) (ss. 183-206). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lefcourt, H.M. (2001). *Humor: The psychology of living buoyantly*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Longman Dictionary of Contemporary English. (2004). (International Edition). England: Pearson Education Limited.
- Martin, R.A. (1998). Approaches to the sense of humor: A historical review. In W.Ruch (Ed.), *The sense of humor: Explorations of a personality characteristic* (ss.15-60). Berlin: Walter de Gruyter.
- Martin R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
- Martin, R.A. & Lefcourt, H. M. (1983). Sense of humor as a moderator of the relation between stressors and moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1313-1324.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Grey, J. & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, B. M. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An extended sourcebook*. (2nd Edition). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Morreall, J. (1991). Humor and work. *Humor: International Journal of Humor Research*, 4(3-4), 359-373.
- Otrar, M. ve Fındıklı, E.B. (2014). Okul yöneticilerinin mizah tarzları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Ataşehir örneği. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 39, 145-157.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (3. Baskıdan Çeviri). Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Priest, R. & Swain, J. (2002). Humor and its implications for leadership effectiveness. *Humor: International Journal of Humor Research*, 15(2), 169-189.
- Recepoğlu, E. (2008). Okul müdürlerinin mizah yeteneğinin öğretmenlerin iş doyumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 74-86.
- Recepoğlu, E. (2011). *Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları ve okulun örgütsel sağlığı arasındaki ilişki*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Romero, E. J. & Cruthirds, K.W. (2006). The use of humor in the workplace. *The Academy of Management Perspectives* 20(2), 58-69.
- Romero, E. & Pescosolido, A. (2008). Humor and group effectiveness. *Human Relations*, 61(3), 395-418.

- Ruch, W. (1996). Measurement approaches to the sense of humor: Introduction and overview *Humor*, 9(3/4), 239-250.
- Saban, A., Koçbeker, B.N., Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Sepetci, C. (2010). *Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının betimlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Spurgeon, K.L. (1998). *Humor versus burnout: An organizational analysis of principals and teachers*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Vanderbilt University, USA.
- Williams, R.A. (1994). *The perceived value of administrator humor to school climate*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Vanderbilt University, USA.
- Williams, R. A. & Clouse, R. W. (1991). Humor as a management technique: its impact on school culture and climate (Report No. EA 023 388) (Nashville, TN, Metropolitan Nashville-Davidson County Schools) (ERIC Document Reproduction Service No. ED 337 866).
- Yerlikaya, E.E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2011). Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 27-44.
- Ziegler, V., Gerald Boardman, G. & Thomas, M.D. (1985). Humor, leadership, and school climate. *The Clearing House*, 58(8), 346-348.
- Zillman, D. (1983). Disparagement humor. P. E. McGhee, J.H. Goldstein (Eds.), *Handbook of humor research: Vol.1 Basic issues* (ss. 85-107). New York: Springer-Verlag.

Yazarlar

İletişim

Arş. Gör. Damla AYDUĞ, eğitim yönetimi alanında öğretim elemanıdır. Çalışma alanları arasında örgütsel davranış, okul yönetimi, örgüt geliştirme, örgüt sağlığı ile araştırma yöntemleri bulunmaktadır.

e-mail: damlaaydug@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Beyza HİMMETOĞLU, eğitim yönetimi alanında öğretim elemanıdır. Çalışma alanları arasında örgütsel davranış, okul yönetimi, liderlik, okul etkililiği ile araştırma yöntemleri bulunmaktadır.

e-mail: beyzahimmetoglu@anadolu.edu.tr

Prof. Dr. Coşkun BAYRAK, eğitim yönetimi alanında öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında değişim, liderlik, eğitim ve okul yönetimi, çatışma yönetimi ile araştırma yöntemleri bulunmaktadır.

e-mail: cbayrak@anadolu.edu.tr

Summary

Purpose and Significance. Humor in organizations is defined as entertaining communications which create positive feelings in people, groups or organizations (Romero and Cruthirds, 2006, p.59). Humor in organizations facilitates social relationships between members of the organization (Morreall, 1991) and affects many important organizational variables positively. Especially, managers' good sense of humor is essential for taking advantage of positive effects of humor. When it is considered in terms of educational organizations, school principals' sense of humor and humor styles gain more importance. If the school principal has good sense of humor, school organization can benefit from positive effects of humor in terms of both human relations and organizational processes (Ziegler et al., 1985; Williams and Clouse, 1991; Spurgeon, 1998; Fields, 2011). However, the researches about school principals' humor styles are very limited in the literature (Recepoğlu, 2008; Yılmaz, 2011; Sepetci, 2010; Otrar and Fındıklı, 2014; Çelik, 2014). Furthermore, there is not any research aiming to examine school principals' humor styles through metaphors. Metaphors are analogies, used for making complex concepts clear or enriching the content of the concepts (Döş, 2011). Utilizing metaphors is a significant technique for determining perceptions and converting unknown and invisible abstract concepts to concrete concepts (Ada, 2013). Because of that humor in organizations is also a very complex concept, the main aim of this study is to determine teachers' perceptions about school principals' humor styles through metaphors. It is believed that the study will contribute school principals improving their humor styles and schools obtaining positive outcomes by getting information about teachers' perceptions about school principals' humor style.

Method. In order to examine teachers' perceptions about school principals' humor styles, the study was designed as basic qualitative research. Since it is believed that teachers could reflect their ideas about school principals' humor style better than anyone, teachers were chosen as study group. The study group of the research was consisted of 73 teachers working in public schools Tepebasi District National Education Directorate in Eskisehir during 2015-2016 academic year. While creating the study group, convenience sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used. Convenience sampling method is the sampling method, which researcher choose a close and easily accessible case. This sampling type has gains speed and practicability for researchers (Yıldırım and Simsek, 2011, p.113). Therefore, in this study, teachers were chosen among teachers from different school types to decrease the expenditure of the research and the time for collecting data. The data of the study were collected through a form, including the following statements: "School principal's humor style is like ....., because it is ....." and questions related with personal information about participants. One week time was given to teachers for filling this form. These forms were evaluated as main data source.

Data of the study were analyzed by using content analysis method. Content analysis method is a systematic and repeatable analysis method which summarize some words as smaller contents by coding a text as per specific rules. (Buyukozturk, Cakmak, Akgun, Karadeniz and Demirel, 2011, p.269). In this study, to analyze teachers' metaphorical perceptions about school principals' humor styles with content analysis, first of all, all metaphors produced by teachers were entered into the computer and alphabetized. Then, the list which includes 73 metaphors and their reasons were reviewed and each of these metaphors were examined in terms of subject, source and reason of the metaphor. 13 metaphors were excluded from the study since they are weak, irrelevant or insufficient. So the 60 valid metaphors were detected from the data of the study. 60 metaphors produced by teachers were examined according to common features and they were grouped under 8 categories. To provide validity and reliability of the study, various methods were applied. For validity of the study, detailed

information about demographic features of the participants, the research content and design were explained. To provide reliability of the study, expert opinion was taken and interrater reliability was calculated. By using Miles and Huberman' formula, interrater reliability was found as 0.93. The metaphors in which the experts had a disagreement, were discussed with expert until building a consensus.

Results. Findings of the study showed that 60 teachers produced 53 valid metaphors about the concept of school principals' humor styles. Each one of 46 metaphors were produced by different teachers. Each of other 7 metaphors was produced by two teachers. The metaphors were examined about school principals' humor styles and these metaphors were grouped under 8 different categories. These categories are; motivator humor, problem-solving humor, sarcastic humor, changeable humor, nonhumor style, balanced humor, thought-provoking humor and reflective humor. The results of the study showed that %21.7 of all teachers percept school principals' humor style as motivator, %20.0 of all teachers percept school principals' humor style as problem-solving, %15.0 of all teachers percept school principals' humor style as sarcastic, %15.0 of all teachers percept school principals' humor style as changeable, %10.0 of all teachers percept school principals' humor style as nonhumor style, %8.3 of all teachers percept school principals' humor styles as balanced, %6.7 of all teachers percept school principals' humor style as thought-provoking, %3.3 of all teachers percept school principals' humor style as reflective. According to the results of the study, it was determined teachers produced more metaphors about motivator humor style and problem-solving humor style compared with other styles. Teachers produced less metaphors about reflective humor style.

Discussion and Conclusions. It was determined that there are some similarities between affiliative humor which is evaluated as one of the positive humor styles and motivator humor style for which teachers produced more metaphors than other categories. Motivator humor style implies that school principal's humor style makes the school members happy, increases teachers' motivation and gives positive energy to the people. When the characteristics of motivator humor is considered, it can be said that it has common features with affiliative humor which is a humor style for developing interpersonal relationships without giving any harm to both the contact person and the self. It was also determined that there are some similarities between self-enhancing humor which functions as a mechanism for coping stress (Romero and Cruthirds, 2006, p.59) and problem-solving humor. Problem-solving humor means that school principal uses humor for pouring oil on troubled waters, decreasing anxiety levels of teachers and managing the conflicts. For this reason, it can be concluded that problem-solving humor has several characteristics in common with self-enhancing humor. Another conclusion is about similarity between sarcastic humor and disparagement humor. Disparagement humor is defined as any humor that derogates or provides negative information about someone or something (Janes and Olson, 2000, p.474). It can be inferred that teachers which percept school principals' humor styles as sarcastic think that school principals use the humor for delivering negative thoughts. In addition, it was determined that changeable humor style is a humor style which is inherent feature of the humor and depends on the mood changes of the individual (Ruch, 1996, p.240). According to teachers' perceptions, another humor style of school principals is nonhumor style. Nonhumor style also exists in various humor styles studies in the literature. Other metaphors about school principals' humor styles with respect to teachers' perceptions showed that some school principals' humor style is balanced, thought-provoking or reflective. In the literature, there are not any humor styles which are called with these names. However, it seems possible that school principals can use humor with the purpose of reflecting their ideas and feelings and giving people some pause for thought.